

Samvitsku- fangar í Kína

Kína, ella Fólkalýðveldið Kína, sum er almenna navnið á hesum veldiga landi har langt «eystanfyri sól og mána» við meira enn einari milliardi íbúgvum, er veruliga langt burturi, bæði á ein og annan hátt — ikki minst í hugaheimi okkara.

Av og á tykist landið to at nærkast á ein lagnan hátt, og vit frætta hvønn dag, og fleiri ferðir um dagin, tíðindi í útvarpi og sjónvarpi um, hvat hendir. Haðan, sum úr flestu øðrum londum í heiminum, er tað kortini mest tað okkurt ótespiligt hendir, at vit frætta tíðindi. Tað má mangan tykjast, at bert tað ónda og ótyðliga verður sett sum tíðindi, verd at bera víðari av teimum, sum hava tað til vinnu.

Uppreisturin í 1989

Seinast, vit høvdu Kína inni í stovum okkara hvønn einasta dag, var á sumri í 1989, tá vit fingur at vita um stríðið fyrri størri fólkaræði, sum studentar og arbeisfólk stóðu á odda fyrri. Ein grundin fyrri, at so nógv lak út úr hesum annars so stongda landinum, mundi vera, at Gorbatsjov av tilvild var og vitjaði um tað mundið og honum á baki ein riðil av tíðindafólki.

Tað stríðið endaði, sum tey flestu kanska enn minnst, í tí ræðuliga blóðaðnum á sjálvum Himmalfriðartorginum (spillir navnið veruliga ongan?) í høvuðsstaðnum Beijing, har hundraðtals, kanska túsundtals, studentar og onnur ungfólk vórðu slaktað við koldum blóði eftir boðum frá teimum avgomlu monnunum, ið framvegis stýra hesum veldiga landi á duldarfullan hátt.

Stór ósing um allan heim — í fyrstani

Fyrstu tíðina eftir hetta blóðaðið var ósingin stór um allan heim, so stór, at sjálvst teir ráðandi eystanfyri og aðrar staðir hildu tað vera neyðugt at tala harðliga at og enn tá bróta alt samband av. Sjálvst handilssambandið varð slitið, óivað til størri og minni tap fyrri báðar partar. Men minnið er stutt, og sum frá leið mundu tey flestu fáa annað at hugsa um. Tað hend-

ir jú okkurt nýtt alla tíðina.

Seinastu tíðina hevur aftur borið til hjá stórmonnum at vitja aftur í Kína, og skjótt man alt fara at vera við tað gamla. Men hvussu man so vita við hjá teimum, sum vóru á odda í frælsisstríðnum í Kína fyrri hálvumtríðja ári síðan, og sum ikki vórðu tikin av døgum?

Eftir øllum at døma, er litið hent til tað betra. Sjálvur uttanríkisráðharrin í USA, sum ikki er hvør sum helst, kom heim aftur úr Kína sum av torvheiðum herfyri, tá hann royndi at ávirka teir gomlu menninar til at linna trýstið á landsins íbúgvum og í minsta lagi virða tey mest grundleggjandi mannarættindini.

Amnesty International gloymir ikki

Amnesty International roynir framvegis at fylgja við so frægt, sum tað gerst í einum stongdum landi, og haðan er litið gott at frætta.

Her er ætlanin at siga frá tveimum søgum, sum kanska kunnu lýsa støðuna. Tað snýr seg um ávis fólk, ið helst líkjast okkum sjálvum eins og vanlig menniskju líkjast hvørjum øðrum um allan heimin, um bert slepst inn um ymiskar politiskar skipanir, húðarlit og aðrar forðingar av minni týðningi, tá tað ræður um vanlig menniskju.

Duan Juan

Í juni í ár var søgan um Duan Juan at lesa í blaðnum, men tað ger kanska einki, nú eitt hálvt ár er farið, at minna aftur á hana.

Hon var ein 20 ára gomul genta, ið búði í bygðini Chongqing í Sichuan landspartinum, sum er miðskeiðis í tí stóra ríkinum. Hon arbeiddi í einum handli og var so heppin, hevur hon óivað hildið tá, at sleppa ein túr til høvuðsstaðin Beijing í handilsferðum saman við einum vinmanni. Um hetta mundið vóru studentamótumálið byrjað í Beijing, og tá hon var komin heim aftur kundi hon ikki tuga, men greiddi studentunum í heimbygðini frá tí hon hevði upplivað.

Í mai í 1989 varð hon handtikin saman við vinmanninum, og endin á ferð hennara til høvuðsstaðin, óivað teirri fyrstu, og helst eisini hennara seinastu, var tann, at hon varð dæmd í 15 ára fongsul í mai 1989 fyrri «mótkollveltingarliga propagandu og ósing».

Ein bólkur hjá Amnesty International Føroya deild fekk mál hennara at arbeiða við í oktober 1989, og síðan tá er ein hópur av brøvum sendur til ymiskar myndugleikar í Kína við áheitan um, at hon verður latin leys og við bøn um at fáa at vita hvar hon er og hvussu hon hevur tað, men higartil er ikki so mikið sum eitt svar komið, so vit vita ikki nógv meira um hana, enn tað sum greitt er frá omanfyri. Hildið verður kortini fram við at skæva, og kanska fer tað at hjálpa sum frá líður, hvør veit?

Tang Yuanjuan

Tann 27. november 1990 varð Tang Yuanjuan settur fyrri fólkaðómstólin í heimbynum Changchun í Jilin landspartinum saman við fyra vinmonnum. Hann fekk 20 ára fongsul og harafturat vórðu øll politisk rættindi tikin frá honum í fimm ár eftir at dómurin var sitin av. Hinir fyra fingur úr tvei ára upp í trettan ára fongsul og harafturat mistu teir politisk rættindi síni í eitt áramál.

Hvat høvdu teir gjørt til saka, sum kom at kosta teimum so nógv av bestu árum teirra?

Teir arbeiddu allir á bilaverksmiðjuni í heimbynum, men høvdu helst verið óvmikið áhugaðir í almennum viðurskiptum, sum kom at kosta teimum so dýrt. Av og á hitust teir at tosa um sosial, fíggjarlig og politisk mál. Hetta var í 1987 og 1988. Litið kom burtur úr hjá teimum, og teir góvust sum frá leið. Tað var Tang, ið hevði tikið stig til fundirnar, og hann skuldi hava sagt, at tað ráddi um at «avtaka lensharra-veldið, virða mannarættindi, seta fólkastýri í verk og bota um viðurskiptini í landinum».

Í mai 1989 skipaði Tang saman við øðrum fyrri einari friðarligari kravgöngu til stuðuls fyrri studentar-

AKTION

Hvor er de nu?

nar í Beijing, sum vóru farnir at svolta seg, og tann 4. juni, eftir at frætt var um blóðbaðið á Himmalfriðartorginum, skipaði hann saman við øðrum vinmonnum fyrri mótmælisgöngu móti vápnanýtislini í Beijing. Hetta var eisini eitt friðarligt mótmæli, sum fleiri túsund arbeisfólk frá bilaverksmiðjuni tóku lut í.

Tang varð handtikin tann 10. juni 1989, skuldsettur fyrri at hava skipað fyrri mótmælisgöngunum og fyrri mótkollveltingarliga propagandu og ósing. Hinir fyra vórðu handtiknir sama dagin og fylgjandi dagarnar. Tann 9. juli vóru tíðindi í dagblaðnum í Changchun um hesar «lyklapersónar» í andstöðuni móti myndugleikunum, sum vóru tiknir. Bláðið legði ikki fingrar í millum, og eyðsæð var, at teir vóru longu funnir sekir. Bláðið skrivaði m.a.: «Hesin andstöðubólkurin undir leiðslu av Tang Yuanjuan royndi til fánýtis at skipa soleiðis fyrri, at allir arbeisfólk mennir í býnum fóru í verkfall at lemja alla framleiðsluna. Teir royndu uttan úrslit at kollrenna leiðsluna fyrri kommunistaflokkunum og grava stóðið undan kommunistisku skipanini. Teir verða sanniliga álvarsliga revsaðir, og málið verður nú fyrireikað til sakarmál».

Teir sótu allir fongslaðir inn til sakarmálið kom fyrri fólkaðómstólin tann 27. november 1990. Rættarfundurin varð ikki «kunngjörður» fyrr enn 20 min. aðrenn hann byrjaði

klokkan níggu á morgni. Tað eydnaðist øðrum skyldfólkum og arbeisfeløgum at sleppa inn í rættarhølið, av tí at tey umvegis frættu um rættarfundin, og longu klokkan hálvum tíggu var hølið stúgvandi fult.

Allir teir ákærdu noktaðu seg sekar í ákærnum. Frágreiðingin hjá einum vitni varð lisin upp, men eingin av teimum ákærdu kendu vitnið, sum ikki varð avhoyrt í rættinum. Verjin hjá Tang Yuanjuan mótmælti og kravdi hann fríðdoman. Til hetta svaraði ákærin, at «frá tí at málið byrjaði hevði tað verið gjølla kannað av trygdarlogverjunum, ákærvaldinum og fólkaðómstólinum, og allir avvarðandi leiðarar vóru samdir. Tá tú fæst fram, at tað ikki snýr seg um ein mótkollveltingarligan bólk, vilt tú tá vera við, at teir eru allir farnir skeivir?»

Síðan varð ikki sagt meira, og dómarin tók straks dóm, ið var skrivaður frammanundan, fram og las hann upp. Tá var klokkan sjei á kvøldi, so tað tók bert ein dag at døma fimm ungar menn í fongsul frá tveimum til tjúgu ár fyrri friðarligt samfelagsligt virksemin.

Í apríl 1991 vórðu teir ferdir til grannalandspartin Liaoning at sita dómarnar av sær.

Kann nakad verða gjørt at hjálpa hesum fólki?

Hetta eru bert seks lagnur av mongum, sum vit hava frætt um, av tí at tað framvegis eru fólk bæði í Kína og aðrastaðir, sum ikki hava gloymt, hvat hendi í hesum veld-

iga landinum summarið 1989. Tað er einki at ivast í, at tað eru nógv, sum annaðhvørt eru tikin av døgum ella sita fäst, sum vit ongantíð fara at frætta um.

Amnesty International arbeidir framvegis fyrri hesum og nógvum øðrum samvitskufangum í Kína og í øðrum londum. Um tú vilt vera við í hesum arbeidi, ert tú vælkominn at vitja inn á skrivstovuna hjá AI Føroya deild í Vágsbotni í Havn ella ringja á telefon 15816. Skrivstovan er opin mánadag, mikudag og friggjadag kl. 11–16.